

УДК 581.526.42 (477. 85)

В.Д. Солодкий¹, Ю.Г. Масікевич¹, С.В. Робулець²

ВПРОВАДЖЕННЯ НОРМ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ НА ТЕРИТОРІЇ БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ

¹ Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Чернівецький факультет

² Державна екологічна інспекція в Чернівецькій області

Висвітлено стан впровадження стандартів сталого розвитку на території Буковинських Карпат і Передкарпаття на базі принципів Карпатської конвенції. У регіоні створено умови для міжсекторально узгоджених екологічних режимів ведення лісового, сільського й водного господарств на спільній водозбірно-екосистемній основі, а також досягнення збалансованої територіальної і функціональної організації в усіх секторах природокористування з дотриманням екологічних норм регулювання навантажень на природні екосистеми.

Ключові слова: Буковинські Карпати, сталий розвиток, Карпатська конвенція, системний підхід, збереження біорізноманіття, екомережа.

Вступ. Перешкодами для запровадження норм і стандартів сталого розвитку Буковинських Карпат та Передкарпаття є комплекс ресурсно-екологічних проблем, спричинених складністю результативного управління природними ресурсами і супутніми загрозами та відсутністю належного ресурсного забезпечення програм дій. У регіоні активізуються природні загрози нормальній життєдіяльності населення і екосистем: паводки, зсуви ґрунтів, буреломи і вітровали у деревостанах, сейсмічні впливи [4, 8, 11]. Це вимагає дієвих заходів для стабілізації стану довкілля, та удосконалення управління природними ресурсами. З метою подолання неузгодженостей соціальних, економічних та екологічних нормативно-цільових засад управління природними ресурсами, в Буковинських Карпатах та Передкарпатті впроваджуються стандарти збалансованого розвитку на базі принципів Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (далі – Карпатська конвенція) [3, 5-7, 10].

Мета статті. Ґрунтуючись на принципах Карпатської конвенції, викласти теоретичні основи та план дій з реалізації її завдань щодо впровадження норм і стандартів сталого розвитку Буковинських Карпат та Передкарпаття.

Матеріали та методи досліджень. Для досягнення цілей Карпатської конвенції фахівцями визначено базові принципи внутрішнього національного та транскордонного співробітництва: а) принципи запобігання та застереження; б) принцип «забруднювач платить»; с) участь громадськості та залучення зацікавлених організацій; д) транскордонна співпраця; е) інтегроване планування та

управління земельними та водними ресурсами; f) програмний підхід; g) екосистемний підхід [7]. Стратегію Карпатської конвенції в Буковинських Карпат та Передкарпатті реалізують за напрямками: інтегрований підхід до управління земельними ресурсами; збереження та стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття; просторове планування; стале та інтегроване управління водними ресурсами та річковими басейнами; стале сільське та лісове господарство; сталий туризм; система оцінювання інформації про стан природного довкілля, моніторинг та раннє попередження; участь громадськості [10].

Відповідно до вказаних принципів і напрямів, програмного та системного підходів, наукову проблему досліджували за алгоритмом: «принципи (завдання) Карпатської конвенції» → «законодавчо-нормативна база впровадження» → «напрями реалізації завдань Карпатської конвенції» → «механізми реалізації завдань» → «законодавчі, ресурсні чи організаційні перешкоди реалізації завдань».

Результати та їх обговорення. Для вирішення ресурсно-екологічних проблем впровадження норм збалансованого розвитку на базі принципів Карпатської конвенції визначено порядок формування програми сталого розвитку Буковинських Карпат та Передкарпаття. Першочерговим є план дій з вирішення комплексу завдань законодавчо-нормативної бази в галузі імплементації Карпатської конвенції: Законів України про ратифікацію Карпатської конвенції та Протоколу про біорізноманіття до неї, Постанови Кабінету Міністрів про схвалення Стратегії виконання Карпатської конвенції, а також Протоколів Сторін Карпатської Конвенції про стале управління лісами та сталий туризм [1, 2, 9]. Це дає змогу результативно працювати над напрямками реалізації принципів Карпатської конвенції, зокрема:

- поліпшити екологічну ситуацію в регіоні шляхом дотримання суб'єктами діяльності вимог законодавства про охорону довкілля;
- забезпечити збалансований розвиток продуктивних сил регіону з урахуванням екологічних складників, міжсекторальної гармонізації планів дій, досягнення інтегрованого регулювання розвитку гірських та передгірських районів;
- удосконалити охорону довкілля шляхом впровадження екологічних нормативів регулювання антропогенних навантажень на екосистеми, зниження господарського впливу на розвиток екологічних ризиків.

Розроблення основ збалансованого природокористування на базі принципів Карпатської конвенції реалізовували за основними напрямками: науково-методичні засади, створення умов прозорості гармонізації економічних та екологічних підходів, ресурсних та природоохоронних стратегій. Соціально-економічні особливості і перспективи розвитку регіону, а також дії з реалізації

визначених завдань сформовані у комплексній програмі «Буковинські Карпати». Тут вказані шляхи вирішення проблем, які заважають гармонізації соціальних, економічних та екологічних аспектів сталого розвитку щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, оптимізації природно-заповідного фонду, формуванні екомережі та переходу на водозбірно-ландшафтні принципи природокористування тощо. Реалізація положень комплексної програми «Буковинські Карпати» дає змогу:

- підвищити ефективність природокористування, екобезпеки і охорони довкілля за рахунок впровадження: нових методів, технологій, норм ефективного і збалансованого управління, сучасних форм контролю, узгодження і регулювання дій, залучення інвестицій, механізмів стимулювання переходу до елементів сталого розвитку;
- впровадити природоохоронні елементи у системі лісогосподарських заходів, охорони і захисту лісів, лісоексплуатації;
- забезпечити збалансоване використання водних ресурсів та прогресивних методів інженерного і біотичного захисту вод, ґрунтів, берегів річок;
- створити умови для інтенсифікації розвитку рекреаційної індустрії, міжнародного, «зеленого» та екстремального туризму.

Гармонізацію відомчих підпрограм деяких секторів економіки та охорони довкілля проводиться згідно із засадами сталого природокористування за ландшафтно-водозбірним принципом у межах певних басейнів. Важливими ланками такої системи узгодженої співпраці є забезпечення прозорого і паритетного діалогу між сторонами суспільних відносин, у т.ч. і з населенням регіону, а також надійного зворотного зв'язку. Зворотній зв'язок необхідний для оперативного відстеження стану об'єктів прикладання управлінських рішень, результатів конкретних заходів та оперативного внесення необхідних коректив в управління процесами, особливо в екстрених випадках прояву катаклізмів [1, 4, 11].

Механізм реалізації завдань Карпатської конвенції впроваджується на базі тематичних планів дій за ключовими, проблемними напрямками, які узгоджено між керівними інституціями. Відповідно до чинних міжнародних, національних та регіональних стратегій вироблено підпрограми та пропозиції щодо забезпечення міжсекторально узгодженої, нормативної, прозорої їх реалізації на принципах сталого розвитку в межах певних ландшафтних екосистем водозборів. На основі узгоджених планів дій сформовано регіональні програми сталого використання земельних, водних, лісових ресурсів тощо, а також обсяги ресурсно-матеріальних потреб та інституційної підтримки за планованих заходів. Пріоритетними визначено екологізацію природокористування, розвиток структурних елементів екомереж та збереження біорізноманіття в частині

створення національних природних парків та об'єктів природно-заповідного фонду, впровадження природозберігальних технологій тощо [1-3, 5, 6].

Для подолання законодавчих, ресурсних та організаційних перешкод реалізації завдань Карпатської конвенції налагоджено механізми гармонізації чинних та перспективних цільових підпрограм різного спрямування та рівнів реалізації, забезпечивши при цьому поєднання всіх форм державного і суспільного управління і контролю. Розроблено пропозиції про затвердження Національної програми екологічної безпеки Карпат, направлені відповідні подання про внесення змін до Законів України «Про природно-заповідний фонд», «Про формування екомережі». У рамках спільної бази системного підходу та узгодженого інституційного супроводу реалізації програми проведено міжсекторальне погодження відомчих планів та вироблено систему взаємодій на рівнях превентивних, планових, екстрених та перспективних заходів.

Усі заходи щодо запровадження збалансованого природокористування виконуються системно, прозоро із залученням зацікавлених суб'єктів суспільних відносин. Для розв'язання суперечностей у процесі зміни відносин між суб'єктами природокористування, розбудови національної екомережі, розвитку територій і об'єктів природно-заповідного фонду, реалізації спільних проектів, спрямованих на створення умов належної підтримки природоохоронних та інших цінних народногосподарських об'єктів внесено відповідні корективи до нормативно-правових документів. Насамперед це стосується впровадження екосистемного підходу у веденні лісового господарства, який нині є одним із найважливіших шляхів збереження цілісності природних гірських та передгірських екосистем, що здатні ефективно виконувати кліматорегулюючу роль і протистояти катастрофічним паводкам та зсувам – серйозній загрозі екологічній безпеці регіону, оскільки Карпатські лісові екосистеми забезпечують динамічну рівновагу природного середовища.

Висновки. Впровадження стандартів збалансованого розвитку Буковинських Карпат та Передкарпаття на базі принципів Карпатської конвенції створює можливість застосування системного підходу до вирішення соціальних, економічних та екологічних цілей у регіоні. Одночасно реалізуються завдання переорієнтації народногосподарського комплексу з ресурсної домінанти, сформованої в умовах антропоцентризму, на засади біосферно орієнтованого сталого природокористування. В результаті цього в регіоні створено умови для міжсекторально узгоджених екологічних режимів ведення лісового, сільського й водного господарств на спільній водозбірно-екосистемній основі, а також досягнення збалансованої територіальної і функціональної організації в усіх секторах природокористування з дотриманням екологічних норм регулювання навантажень на природні екосистеми.

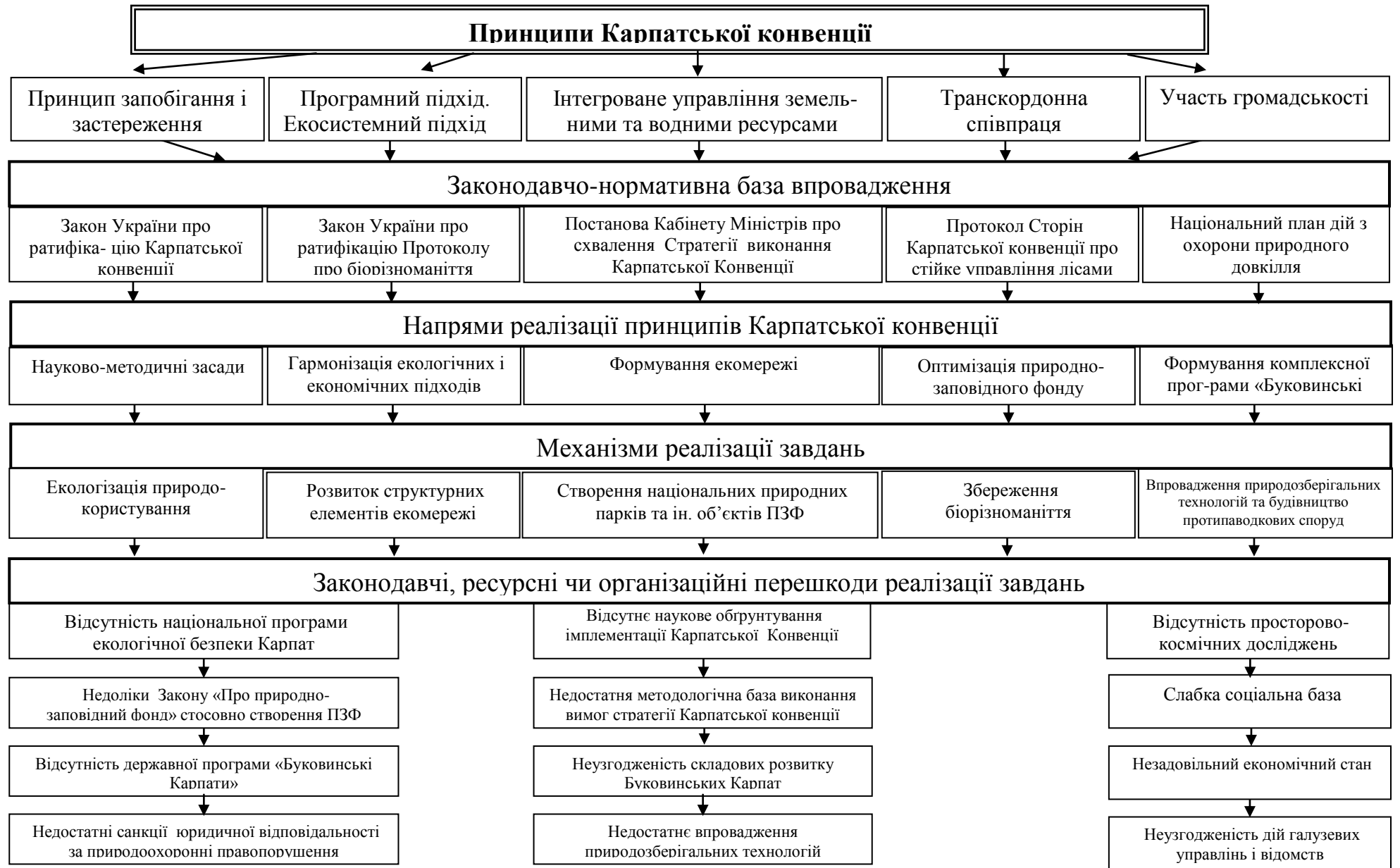


Рис. Методологія реалізації принципів Карпатської конвенції: законодавчо-нормативна база, ресурсне та організаційне забезпечення, напрями, механізми та перешкоди діяльності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубець М.А. Екосистемологія [Текст] / М.А. Голубець – Л.: Афіша, 2000. – 316 с.
2. Концепція екологічного нормування [Текст]: Укр. наук. Центр охорони вод Мінекобезпеки України (наук. керівник О.Г. Власенко), Мінекобезпеки України (А.А. Галяпа, Т.А. Турова). – К.: Наука, 1997. – 21 с.
3. Концепція збереження біологічного різноманіття України [Текст] / Затв. Постановою КМ України № 439 від 12.05. – 1997 р. – К.: Наука, 1997. – 28 с.
4. Лавров В.В. Проект програми запровадження норм сталого розвитку у Чернівецькій області [Текст] / В.В. Лавров, В.Д. Солодкий // Лісівництво і агролісомеліорація. – Харків: С.А.М., 2006. – Вип. 109. – С. 69–80.
5. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки [Текст] / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 577-р. – 12 с.
6. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 26. – С. 218–234.
7. Рамкова Конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат [Текст]: Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища. Т. 10. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – С. 311–315.
8. Солодкий В.Д. Екосистемний підхід у лісокористуванні [Текст] / В.Д. Солодкий – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – 56 с.
9. Солодкий В.Д. Прикладна екологія [Текст] / В.Д. Солодкий – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – 544 с.
10. Стратегія виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат [Текст] / Розпорядження КМ України від 16 січня 2007 р. № 11-р.
11. Фурдичко О.І. Вдосконалення системи моніторингу довкілля Буковинських Карпат з урахуванням вимог Карпатської конвенції [Текст] / О.І. Фурдичко, В.Д. Солодкий, В.В. Лавров // Агроекологічний журнал. – 2009. – № 1. – С. 5–8.

РЕЗЮМЕ

В.Д. Солодкий, Ю.Г. Масикевич, С.В. Робулец. Внедрение норм сбалансированного развития на территории Буковинских Карпат.

Отражен опыт внедрения стандартов устойчивого развития Буковинских Карпат и Передкарпаття на базе принципов Карпатской конвенции. В регионе созданы условия для секторально согласованных экологических режимов ведения лесного, сельского и водного хозяйств на общей водосборно-экосистемной основе, а также достижение сбалансированной территориальной и функциональной организации во всех секторах природопользования с соблюдением экологических норм регулирования нагрузок на естественные экосистемы.

Ключевые слова: Буковинские Карпаты, устойчивое развитие, Карпатская конвенция, системный подход, сохранение биомногообразия, экосеть.

SUMMARY

V.D. Solodkyu, U.H. Masikevich, S.V. Robulets. Of introduction of the balanced development on territory of Bukovina Carpathians.

Experience of introduction of standards of steady development of Bukovyna Carpathians is Reflected on a base principles of convention of Carpathians. In a region terms are created for the concerted ecological modes of conduct of forest, rural and water economies on general basis, and also achievement of the balanced territorial and functional organization in all sectors with the observance of ecological norms of adjusting of loading on natural ecosystems.

Key words: Bukovyna Carpathians, steady development, convention of Carpathians, approach of the systems, maintenance of biovariety, econet.